

(/)

[🏠 \(/ \)](#) > 1800-årene (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37>)> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Velgørenhed[← Forrige artikel](#) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/christen-berg>)

Velgørenhed

*Kategori: Anmeldelser**Visninger: 1746*Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed)) **t**(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed)) **in**([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed&title=)[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/velgoerenhed&title=))**Karin Cohr Lützen****Velgørenhed****Aarhus Universitetsforlag 2020. 100 sider. 100 kr.**

Før velfærdsstaten

Af Preben Etwil

Endnu en gang er det lykkedes Aarhus Universitetsforlag at udgive en interessant del af Danmarkshistorien på 100 sider for 100 kr.

På relativt få sider og med gode billeder, fortæller lektor Karin Cohr Lützen på en letlæst måde om forskellige nedslag i 1800-tallets frivillige sociale arbejde, om end begrebet slet ikke var opfundet dengang.

"Lad ikke de "faldne" blive liggende". Sådan lød et opråb fra en kirkelig forening i København i 1876. Livet i København var farligt, hvor pyntesygge piger og ensomme sømænd kunne risikere at blive ledt i fordærv. Københavns menneskelige forfald blev de kristnes missioners store menneskemærke, hvor fortabte sjæle skulle høstes for Gud.

Velgørenhed hed det dengang, og dækkede over en uegennyttig hjælp til mennesker i nød – finansieret ved frivillig arbejdskraft, indsamlinger og gaver. Men man skal heller ikke være blind for, at der bag det meste af datidens frivillige sociale arbejde lå en solid gang småborgerlig og især kristelig moralpåvirkning til grund. Målet var at gøre fattige mennesker fra de lavere sociale klasser til gode samfundsborgere, hvilket vil sige dybt kristne med udsigt til at blive tjenestepiger for borgerskabet eller lønarbejdere for fabriksejerne: "Bogens synsvinkel ligger hos middelklassens velgørere. Det er deres bekymring, forargelse, medlidenhed og ihærdighed, der formidles" (p. 11). Det er også nogle af dem, der begyndte at spænde et sikkerhedsnet ud under de socialt trængende, men kun de "værdige" af dem, så de kunne opfanges før de dumpede ned i total armod, og hvor kun fattigvæsenet var næste station. De "uværdige" kunne i store dele af den private valgørenheds selvforståelse falde ned i en social mudderpøl, som igen ville tage sig af. Her kunne hverken Gud eller mennesker hjælpe.

Bogen giver en række konkrete beskrivelser af mennesker og institutioner i slutningen af 1800-tallet, der ydede et omfattende valgørenhedsarbejde - især i og omkring København, hvor nøden var både stor og koncentreret. Fattigdom på landet bliver ikke behandlet i bogen, og her må interesserede desværre søge til fiktionens verden fx ved at læse Henrik Pontoppidans: "Naadsensbrød" fra 1887. Så opfordringen herfra ville derfor være, at landbofattigdommen også blev genstand for 100 Danmarkshistorier.

Bogen begynder i 1866 med stiftelsen af Christianshavn Understøttelsesforening. Naturligvis var der allerede inden et utal af valgørende foreninger og institutioner – fx bespisningsanstalter, asyls for børn, gensidige forsikringsselskaber, plejeforeninger og anstalter for blinde. Men det var i 1800-tallets anden halvdel, at valgørenhedsarbejdet blev sat i system og voksede i omfang. Behovet var stort, da fattigvæsenet både var dårligt og inhumant.

I det øjeblik en mand modtog hjælp fra det offentlige fattigvæsen, ophørte han med at være en fri mand. Han var nu underkastet lovens forpligtelser, og han kunne ikke gifte sig eller flytte, som det passede ham, men skulle ansøge det offentlige om tilladelse. Kvindernes stilling var endnu rigere, da hun var underlagt mandens eller farens myndighed, og blev derfor slet ikke opfattet som selvstændig.

Den sociale nød i midten af 1800-tallet var især forårsaget af det førmoderne samfunds opløsning. Udskiftning af gårde, udstødning af arbejdskraft fra landbruget, indvandring af overskudsarbejdskraft til byerne, industrialisering og dårlige boligforhold opløste de gamle familiemønstre, og skabte grobund for en ufattelig fattigdom, der var ved at splitte samfundets sociale og kulturelle sammenhængskraft.

Det frivillige velgørenhedsarbejdet byggede i høj grad på en forestilling om den førmoderne samfundsopfattelse. Idealet for den frivillige velgørenhed var derfor at kunne rejse de socialt udsatte, eller faldne som de blev kaldt, til at kunne leve som i et stærkt kristen middelklassehjem. Derfor var der ikke få af datidens frivillige velfærdsforanstaltninger, der blev bygget op omkring nogle kristne og bedsteborgerlige forståelser af, hvad der forstås ved et hjem og hjemmelig hygge: Børnehjem, forsorgshjem, hjem for faldne kvinder, sømandshjem, højskolehjem osv. osv.

Målet med datidens velgørenhed havde uden tvivl til hensigt at indprente de værdigt trængende middelklassens dyder og levevis, der samtidig kunne bringe de trængende til Jesus.

Bogen slutter af med en historisk kritik af selve velgørenhedens grundlag, som bl.a. K.K. Steincke (1880-1963) i 1912 omtalte som et håbløst og formålsløst virvar, og som han ideologisk gjorde endeligt op med i sin socialreform af 1933: "Steincke betænkte sig ikke på at sige, at hele dette forvirrede, planløse, ofte sentimentale eller forløjede velgøreri uden kontrol og virkelig indsigt i samfundsforhold eller lovgivning, der principielt gjorde mere skade end gavn" (p. 90). Princippet skulle være, at det ikke i fremtiden skulle kræves, at den trængende skulle stå med hatten i hånden og samtidig høre på kristne moralprædikener. Hjælpen skulle bygge på faglig indsigt og udføres af sekulariserede medarbejdere. Men først af alt, at den offentlige hjælp ikke skulle betinges af, at man mistede sine borgerrettigheder.

Trods berettiget og skarp kritik af fortidens velgørenhedspolitik, kan der ikke herske tvivl om, at dagens velfærdspolitik på sæt og vis står på skuldrene af 1800-tallets velgørende filantroper. Adskillige af de tiltag, der dengang blev skabt, findes endnu og har været et vigtigt supplement til velfærdsstaten. Dertil skal lægges, at det frivillige sociale arbejde i alle årene både har været en øjenåbner og et muligt alternativt til den herskende offentlige socialpolitik. Ej heller sjældent er nyopdukkede private og frivillige socialpolitiske foranstaltninger blevet indoptaget som en integreret del af den offentlige serviceproduktion.

Med disse ord skal bogen anbefales alle, der ønsker at sætte sig ind i hvordan fortidens socialpolitik gradvist blev udviklet og omdannet til nutidens velfærdsholdninger og politiske initiativer.

[Historie-online.dk, den 14. oktober 2020]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/christen-berg>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

VEJEN HJEM

(<http://www.historie-online.dk/boger/vejen-hjem>)

**OPERA I GULDALDERENS
KBH.**

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/opera-i-guldalderens-koebenhavn>)
(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/dengang-i-rom>)